

Syv år i sovjetrussiske konsentrasjonsleirer. IV:

Morgenbladet
21/5-49 side 5

Fengselstiden er ute - men det blir ingen frigivelse

Bare forflytning fra konsentrasjonsleir til tvangsarbeid i en sibirisk landsby

Av dr. Frank Polak fortalt til William H. Newton.

ETTER SOM månedene aneglet seg fram, ble vi mer og mer lik dyr. Ja vi opptrådte til og med mot hverandre som om vi hadde vært sultne villdyr. Vi levde bare for å putte noe ned i maven våre for å hindre den gnagende sulten. Hver mann tenkte bare på seg selv. Alle mennesker var våre fiender.

Vi så medfanger bli skutt av vokterne, så dem ligge blødende og døende i sneen. Vi så på det, og alt sammen var oss ganske likegyldig. Vi visste at hver og en av oss var dømt, om ikke til den hurtlige død for en kule så til den langsomme, pinefulle sultedød.

Jeg mistet min tro på Gud. Jeg kunne ikke tro at han ville la mennesker bli pint slik. Men i de aller mørkeste timer kom troen tilbake igjen, jeg vet ikke hvordan eller hvorfor. Jeg bare vet at den kom. Jeg følte at jeg måtte be. — Jeg bad ikke om å få slippe ut av fengselet, for jeg trodde ikke jeg noen gang skulle komme ut. Men jeg pleide å be for mitt land og for min familie og for de andre fangene. Jeg tenkte på meg selv som hinsides all mulighet for hjelp. Jeg visste jeg kom til å dø, og derfor bad jeg ikke Gud om noe for meg selv.

Etter to år i konsentrasjonsleiren i Sibir så jeg ut som et vandrende skjelett. Sammen med andre fanger ble jeg tatt ut fra leiren for å slåss mot tyskerne. Men alt i januar 1943 ble jeg sendt tilbake til konsentrasjonsleir, denne gang til en leir ved Gorki, omtrent 800 km. nordost for Moskva. Inn til 1932 het byen Nishni Novgorod. Det var omtrent 30 000 fanger i leiren da jeg kom dit.

I denne leiren fikk jeg en venn som het Volodovsky. Han hadde vært justisminister i Lithauen til landet ble besatt av sovjetrusserne. Han var en høy, blond, vakker mann. — Vi pleide å arbeide sammen på jordene. Alltid var vi sultne. Volodovsky var overordentlig flink til å fange slanger. Når han fikk tak i noen, skjulte han dem i undertøyet, så vi kunne lure dem med oss forbi vekten. Så flådde han slangene og vi kokte dem. Kjøttet smakte godt.

Det var veldyrket land omkring her, og her vokste rikelig med god mat. Men det hjalp ikke oss. Det hendte ofte at potetene råtnet i jorden, fangene fikk ikke lov til å ta dem.

En gang prøvde jeg å gjemme to små poteter under jakken min. Da vi kom inn fra marken, ble vi ransakt, og vokterne fant dem. Så slengte de meg ned i en greft og slo løs på meg med riflene sine til jeg besvimte. Vi visste alle sammen at vi ville få juling hvis vi ble knepet med noe mat gjemt på oss. Men likevel tok vi det vi kunne. Den forferdelige sulten var verre enn mishandling.

EN gang vi marsjerte på en landevei kom en bonde kjørende forbi med et lass turnips. Noen av dem trillet av lasset og ned på veien. En av fangene bøyde seg

fort ned for å ta dem opp. En av vaktene så det, og skjøt. Fangen falt død ned med ansiktet i sølen, mens hånden hans klamret seg om to turnips.

Vi arbeidet ute på jordene hver dag. Det ble slått påler ned i jorden rundt det området hvor vi arbeidet, og vi hadde ikke lov til å gå utenfor linjene mellom disse pålene. Engang så jeg en kvinnelig fange som holdt på å grave i jorden. Hun var uoppmerksom og kom et par fot utenfor pålene. En av vaktene skjøt henne gjennom hjertet. — En vokter drepte tre fanger på en dag. Han fikk en eller annen belønning for sin årvåkenhet.

Mange fanger klarte ikke arbeidet i lengden; de syknet hen og døde. Når en fange døde, ble klærne revet av ham, og så ble det nakne liket slengt opp i en gjødselkjerre og kjørt bort til begravelsesplassen.

Gravene ble alltid grunne, fordi jordbunnen var hard og frossen. — Ville svin kom ofte og gravde opp likene og åt dem. Hele omegnen var strødd med menneskeknokler.

I 1947 gikk det rykter om at representanter for FN kanskje skulle inaspisere konsentrasjonsleirene. Da ble det stort oppstyr. Vi fikk virkelig halm til å legge på plankene vi hadde til senger. Og vi fikk

gressfrø og blomsterfrø til å så mellom fengselsbygningene. Men snart visnet gresset og blomstene døde. Folkene fra FN kom aldri.

I konsentrasjonsleiren møtte jeg mange forskjellige mennesker. De fleste var enkle og ydmyke russiske arbeidere og bønder. Men jeg møtte også folk fra andre stender. Jeg husker bl. a. følgende: En universitetsprofessor; en fhv. minister for lettmetallindustrien; en fhv. sovjetgesandt i Teheren, beskyldt for trotskyisme; en polsk offiser, anklaget for spionasje; overhodet for den muhammedanske kirke i en russisk by; sjefen for et sovjet-hospital, beskyldt for trotskyisme; en professor i matematikk, beskyldt for spionasje; lederen for fiskeindustrien i en landsby, han var av sin egen kone blitt anklaget for å være motstander av Stalin, og sjefen for planleggingskontoret ved en stor dynamofabrikk i Moskva. Han var beskyldt for å ha vært med i en sammensvergelse for å myrde Stalin.

JEG antar alle disse er døde nå. En gjennomsnitts-amerikaner vant til solid kost, ville ikke klare seg et år i en russisk konsentrasjonsleir. Jeg trodde ikke jeg skulle slippe fra det med livet heller. Jeg

fikk pellagra og ble sendt på hospitalet — for å arbeide der. Jeg vasket gulv fra 9 om kvelden til 5 om morgenen.

I denne konsentrasjonsleiren var jeg i omtrent fem år. Da jeg ble satt i fengsel veide jeg 80 kg., da straffen var sonet, veide jeg 40. Jeg var invalidd. Jeg skjønner ikke hvordan jeg i det hele tatt klarte det. — Men endelig kom den dagen da jeg skulle slippes ut. Jeg hadde sittet den tiden jeg var dømt til — to år i Sibir og fem år i Gorki-leiren. Jeg ble kalt til vaktrommet, og jeg bad om å bli sendt til mitt hjemland, Tsjekkoslovakia. «Det er umulig», sa leirsjefen, «vi har fått våre ordre angående deg.»

Hjertet sank i livet på meg, som jeg stod der foran ham. De tynne bena mine rystet. Jeg hadde ingen kontroll over dem. «Du er beordret til en landsby i Sibir», sa han. «Der skal du være kontraktsarbeider. Du må ikke forlate landsbyen, hvis du gjør det, vil du bli grepet og sendt i konsentrasjonsleir igjen for fire år.»

Han rakte meg en skriftlig ordre og et dokument som gav meg rett til fri reise med jernbanen til mitt bestemmelsessted. — «Hvis du prøver å flykte underveis, vil du bli skutt», sa han. «Hvis du går av toget noe sted, blir du skutt. Så, om deg ut!»

Jeg sjanglet ut av vaktrommet, og hadde aldri virkelig trodd at jeg skulle overleve min lange fengselstid, og nå visste jeg at i den tilstand jeg var, ville jeg ikke kunne leve to måneder i Sibir. — Jeg tok en fast beslutning: Jeg ville prøve å slippe unna. Selv om chansen var en mot tusen for at jeg skulle greie det, så hadde jeg intet å tape, alt å vinne.

[Ved en fell ble artikkel V i denne serie rykket inn før artikkel IV.]